

Faglig kontakt under eksamen: Tommy Gravdahl, tlf. 7359 4393, mobil 9014 4212
T.G. går to veiledningsrunder, ca. kl. 1015 - 1100, og ca. kl. 1315 - 1345

Eksamen i SIE3005 reguleringsteknikk

fredag 15. august 2003

Tid: 0900 - 1500

Sensur vil foreligge seinst 5. september.

Hjelpemiddelkombinasjon B1: Kalkulator med tomt minne tillatt. Ingen trykte eller håndskrevne hjelpemidler tillatt, unntatt Rottmanns formelsamling.

Prosenttallene angir den relative vekt oppgavene tillegges ved bedømmelsen.

Flere spørsmål kan besvares meget enkelt ved å bruke **formelsamlinga** bakerst i oppgavesettet. **Se kjapt gjennom den før du begynner.** Sjekk den alltid før du gir opp! Men du må forklare hvordan du bruker noe, når du henter det fra formelsamlinga. Noen spørsmål skal besvares ved å **måle ut verdier på figurer i oppgavesettet** – i slike tilfeller godtas en viss "måleunøyaktighet"! Der hvor rubrikk for studentnr. etc. er angitt på sider i oppgavesettet, **kan man tegne i figurer og levere det påtegnede arket som en del av besvarelsen.**

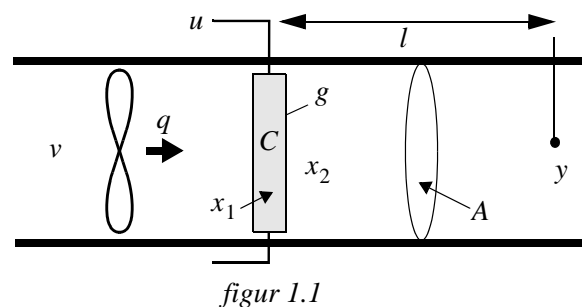
STUDENTS MAY ANSWER THIS EXAM IN ENGLISH IF THAT IS PREFERRED.

Oppgave 1 (68 %)

Gitt prosessen som vist i figur 1. Ei vifte blåser luft med volumstrøm q [m^3/s] og inngangstemperatur v [$^{\circ}C$] forbi et varmeelement som varmer opp lufta til temperatur x_2 . Et stykke lenger ute i røret måles temperaturen $y = x_2(t - \tau)$, der τ er en tidsforsinkelse. Vi betrakter en lineær modell av prosessen. Den gjelder for en liten temperaturøkning i lufta.

Flere størrelser defineres:

- u : Spenning over element [V].
- P : Effekt ytt av element [W], antas å være $P = Gu$, der G er en konstant.
- l : Avstand fra element til temperaturmåling [m]
- A : Tverrsnittsareal rør [m^2].
- C : Varmekapasitet element [$J/^{\circ}C$]
- g : Varmeovergangstall element/luft [$W/^{\circ}C$].
- γ : Spesifikk varmekapasitet for luft [$J/(kg \ ^{\circ}C)$].
- ρ : Spesifikk masse for luft [kg/m^3].

Vi antar at alle størrelser er konstante, unntatt de tidsvariable x_1, x_2, y, v, u .

I det følgende bør du, for å forenkle arbeidet, innføre en koeffisient $\beta = \gamma \rho q$.

Til og med deloppgave (f) nedenfor er det ingen tilbakekopling (dvs. åpen sløyfe).

a) (3 %) Finn tidsforsinkelsen τ som funksjon av tre av de oppgitte koeffisienter.

b) (10 %) Prosessens modell blir $y = h_u u + h_v v$, med

$$h_u = K_u \frac{1}{1 + T_1 s} e^{-\tau s}, \quad h_v = K_v \frac{1 + T_2 s}{1 + T_1 s} e^{-\tau s} \quad (1.1)$$

Det oppgis at $K_v = 1$. Finn K_u , T_1 og T_2 ! (Tips for kontroll: Det oppgis at $T_2 = \frac{\beta}{g + \beta} T_1$. Dermed er $T_2 < T_1$, noe du trenger til oppgave (f) nedenfor.)

I det følgende trenger du ikke å ha greidd oppgave a) og b) for å få full uttelling. Bruk størrelsene K_u , T_1 og T_2 – du skal ikke sette inn noen tallverdier for dem.

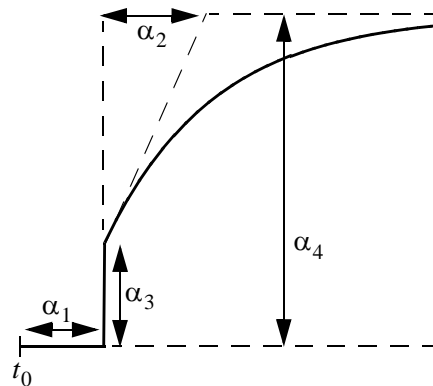
c) (2 %) Kan modellen (1.1) formuleres på tilstandsromform? (Kort, men begrunnet, verbalt svar!)

d) (4 %) Anta at $v = v_0$ og $u = u_0 = \text{konstante}$. Finn den tilsvarende konstante temperatur x_{20} i lufta. Forklar verbalt hvorfor K_v i (1.1) må være = 1!

e) (5 %) Anta at $v = v_0$ og $u = u_0 = \text{konstante}$. Finn den tilsvarende konstante temperatur x_{10} i varmeelementet!

f) (7 %) Anta at $v = v_{01}$ har vært konstant i lengre tid, men så ved tida $t = t_0$ endrer seg som et sprang til en ny, noe større konstant verdi v_{02} . Responsen $y(t)$ er vist til høyre. Hva blir størrelsene α_i som er inntegnet der? Du må ikke begrunne svarene.

(Tips: Sett $u = 0$ i denne oppgaven. Tips til α_3 : begynnelsesverditeoremet – se formelsamling.)

g) (5 %) Benytt symbolene h_u og h_v . Tegn blokkdiagram for en reguleringsstruktur med tilbakekopling og seriekompensasjon via en regulator kalt h_r . Referansen for ønsket utgangstemperatur kaller du r .

Temperaturen v kan måles. Føy til en foroverkopplingsstruktur med blokken h_f .

h) (5 %) Hva blir den ideelle foroverkoppling h_{fi} ? Angi en mer realistisk foroverkoppling! Hvilken innvirkning har denne foroverkopplingen på reguleringsystemets stabilitet?

i) (8 %) Anta nå at du ikke har foroverkoppling. Finn et uttrykk for det stasjonære avviket etter et enhetssprang i v . Forutsett proporsjonalregulering og regulatorforsterkning K_p . Alternativt: hvis h_r = PI-regulator, da vil den fjerne det stasjonære avviket. Forklar det verbalt, eller vis det!

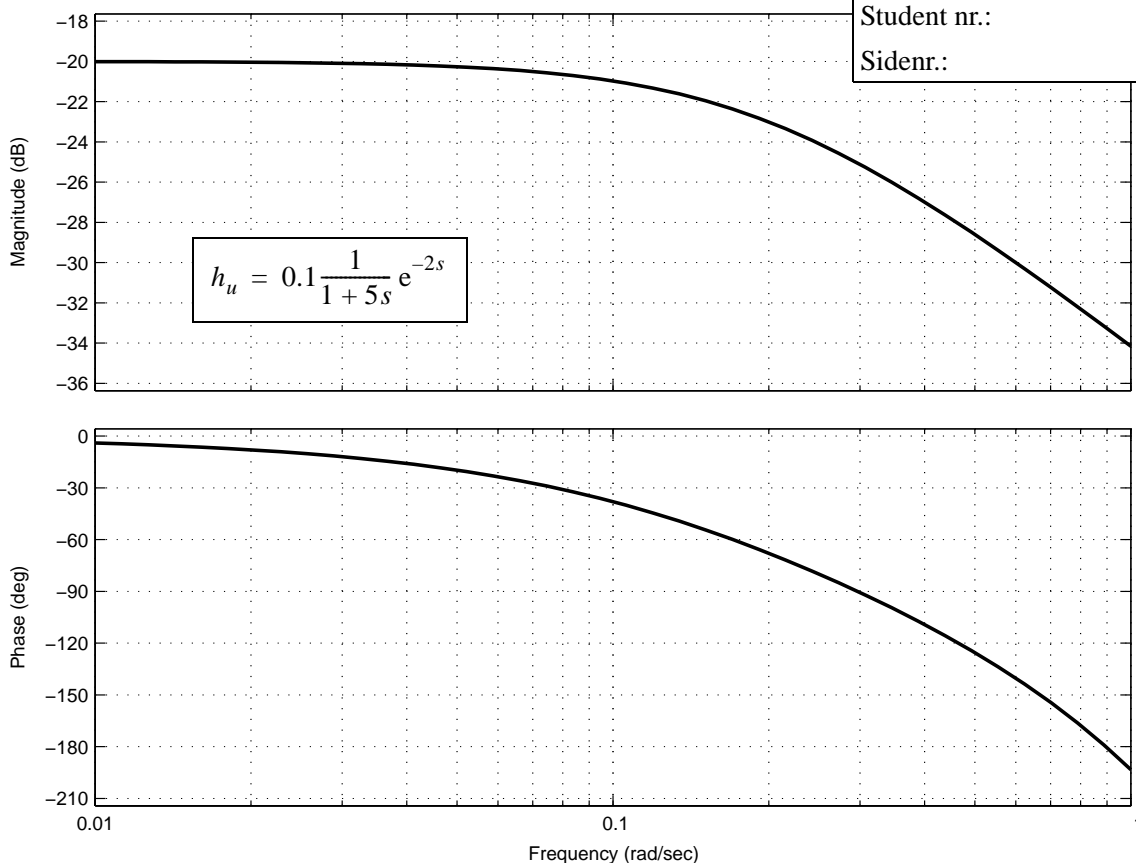
j) (8 %) Med tallverdier innsatt for et slikt system, blir Bode-diagrammet for h_u som vist i figur 1 på neste side. Finn verdier for K_p og T_i i en PI-regulator ved hjelp av Ziegler-Nichols' metode (se tabell i formelsamling). Legg ved Bode-diagrammet med påtegninger, for å vise hvordan du har kommet fram til svaret!

Fag nr.: SIE3005

Dato: 15. august 2003

Student nr.:

Sidenr.:

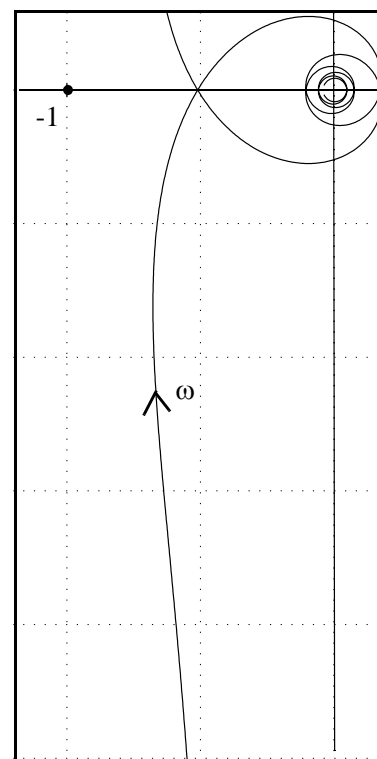

figur 1.2

- k) (7 %) Med ferdig innstilt PI-regulator blir Nyquistkurven for $h_0 = h_r h_u$ som vist i figur 1.3. Forklar hvordan du kan se av Nyquistkurven at det er integralvirkning i regulatoren! Hvordan kan du se av kurven at det er en tidsforsinkelse i h_0 ?

Finn forsterkningsmarginen ΔK fra figuren. Er den akseptabel? Vis også i figuren hvordan du kan avlese fasemarginen ψ , men du trenger ikke finne den.

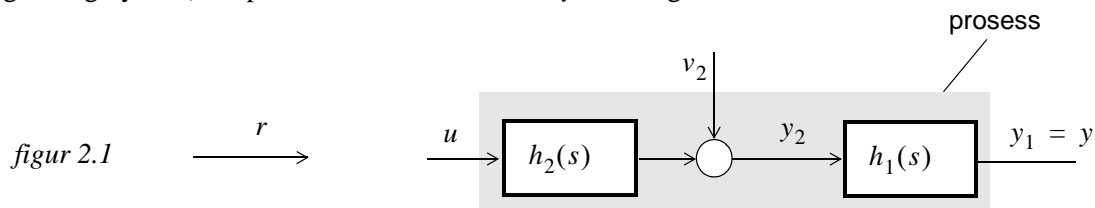
figur 1.3

- l) (4 %) Vi skal til slutt forutsette en annen driftssituasjon, nå med stort variasjonsområde for referansetemperaturen r . Da blir en lineær prosessmodell utilstrekkelig. Du skal identifisere, og kort forklare om, én ulinearitet i prosessen som man da må ta hensyn til! (Tips: Det er flere ulineariteter.)

Oppgave 2 (12 %)

En prosess kan deles opp i to delsystemer i serie slik som vist i figur 2.1. En forstyrrelse angriper ved inngangen til det høyre delsystemet. Man velger kompensasjon ved intern tilbakekopling (kaskade-reguleringssystem) for prosessen. Referansen som y skal følge, er r .

- a) (6 %) Kall regulatorene for h_{r1} og h_{r2} , og tegn blokkdiagram for prosessen med kompensasjon ved intern tilbakekopling.
- b) (6 %) Forklar hvorfor reguleringssegenskapene – både når det gjelder å undertrykke forstyrrelsen og når det gjelder å følge referansen – kan gjøres bedre med bruk av kompensasjon ved intern tilbakekopling, sammenliknet med bruk av vanlig seriekompensasjon.

Oppgave 3 (8%)

Det skal lages en diskret PI-regulator. Tasterida (“samplingstida”) er $T = 0.5$.

Regulatorparametrene er $K_p = 2$ og $T_i = 10$.

Svaret skal uttrykkes som en rekursiv formel, hvor du skal finne de tre koeffisientene f_1, g_0, g_1 :

$$u[k+1] = f_1 u[k] + g_0 e[k+1] + g_1 e[k] \quad (3.1)$$

Oppgave 4 (2 %)

Når trengs anti-overlading (“anti-windup”)? Kort verbalt svar!

Oppgave 5 (10 %)

Gitt prosessen beskrevet av $\ddot{y} + \omega^2 y = u + \beta \dot{u}$, der ω^2, β er konstanter > 0 . (5.1)

a) (2 %) Finn transferfunksjonen $h(s) = \frac{y}{u}(s)$

b) (4 %) Vi søker $\mathbf{A}, \mathbf{b}, \mathbf{c}^T$ i en tilstandsrommodell som representerer systemet:

$$\begin{aligned} \dot{\mathbf{x}} &= \mathbf{A}\mathbf{x} + \mathbf{b}u \\ y &= \mathbf{c}^T \mathbf{x} \end{aligned} \quad \text{Vis at en slik } \mathbf{A} = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -\omega^2 & 0 \end{bmatrix}. \text{ Finn de tilhørende } \mathbf{b} \text{ og } \mathbf{c}^T. \quad (5.2)$$

c) (2 %) Finn egenverdiene og en egenvektormatrise $\mathbf{M}$.

d) (2 %) Hva betyr koeffisienten β for prosessens stabilitet? Er prosessen asymptotisk stabil, marginalt stabil eller ustabil? Begrunn svaret!

Formelsamling

(4 sider, noe av dette trenger du kanskje...)

$$\lim_{t \rightarrow \infty} f(t) = \lim_{s \rightarrow 0} sf(s) \quad (\text{V.1})$$

$$\lim_{t \rightarrow 0} f(t) = \lim_{s \rightarrow \infty} sf(s) \quad (\text{V.2})$$

$$\mathcal{L} [\dot{f}(t)] = sf(s) - f(t)|_{t=0} \quad , \quad \mathcal{L} [\ddot{f}(t)] = s^2 f(s) - sf(t)|_{t=0} - \dot{f}(t)|_{t=0} \quad (\text{V.3})$$

$$\text{Residuegning: } f(t) = \sum_{a_i} \frac{1}{(m-1)!} \left[\frac{\partial^{m-1}}{\partial s^{m-1}} \{ (s - a_i)^m f(s) e^{st} \} \right] \Bigg|_{s=a_i} \quad (\text{V.4})$$

$$|\lambda \mathbf{I} - \mathbf{A}| = 0 \quad (\text{V.5})$$

$$\text{Rettlinja bevegelse: } f = ma \quad \text{Rotasjon: } d = J\dot{\omega} \quad (\text{V.6})$$

Folding (konvolusjon):

$$y(t) = h(t) * u(t) = \int_0^t h(t-\tau) u(\tau) d\tau, \quad \mathcal{L} [h(t) * u(t)] = h(s) u(s) \quad (\text{V.7})$$

Linearisering:

$$\Delta \dot{\mathbf{x}} = \left. \frac{\partial \mathbf{f}}{\partial \mathbf{x}} \right|_{\mathbf{x}^p, \mathbf{u}^p} \Delta \mathbf{x} + \left. \frac{\partial \mathbf{f}}{\partial \mathbf{u}} \right|_{\mathbf{x}^p, \mathbf{u}^p} \Delta \mathbf{u}, \quad \mathbf{A} = \left. \frac{\partial \mathbf{f}}{\partial \mathbf{x}} \right|_{\mathbf{x}^p, \mathbf{u}^p} = \left[\begin{array}{ccc} \frac{\partial f_1}{\partial x_1} & \frac{\partial f_1}{\partial x_2} & \dots \\ \frac{\partial f_2}{\partial x_1} & \frac{\partial f_2}{\partial x_2} & \dots \\ \dots & \dots & \dots \end{array} \right] \Bigg|_{\mathbf{x}^p, \mathbf{u}^p} \quad (\text{V.8})$$

$$\Delta \dot{\mathbf{x}} = \mathbf{A} \Delta \mathbf{x} + \mathbf{B} \Delta \mathbf{u}$$

Gitt en åpen prosess $h_0(s)$ med N_p poler i høyre halvplan.

Vektoren $1 + h_0(j\omega)$ får en netto vinkeldreining lik

$$\Delta \angle(1 + h_0) = -2\pi(N_n - N_p) \quad \text{når } \omega \text{ går fra } -\infty \text{ til } \infty. \quad (\text{V.9})$$

N_n blir da antall poler i h.h.p. for det lukkede (tilbakekoplede) system.

Merk: Dreieretning er definert positiv *mot* urviseren.

Ziegler-Nichols metode

Regulator	K_p	T_i	T_d
P	$0.5K_{pk}$	∞	0
PI	$0.45K_{pk}$	$T_k/1.2$	0
PID	$0.6K_{pk}$	$T_k/2$	$T_k/8$

(V.10)

(Tips: $T_k = 2\pi/\omega_{180}$, dvs lengden av en svingeperiode i den stående svingningen.)

$$s \text{ erstattes med } \frac{2z-1}{Tz+1}, \text{ der } z \text{ betyr tidsforskyving, dvs. } zx[k] = x[k+1] \quad (\text{V.11})$$

$$e^{-\tau s} \approx \frac{1 - \frac{\tau}{2}s}{1 + \frac{\tau}{2}s} \quad (\text{V.12})$$

$$\text{PI-regulator: } h_r = K_p \frac{1 + T_i s}{T_i s} \quad (\text{V.13})$$

$$\mathbf{A} = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 & \cdot & \cdot & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & & & 0 & 0 \\ \cdot & \cdot & & \cdot & & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & & & \cdot & \cdot & \cdot \\ 0 & 0 & 0 & \cdot & \cdot & 0 & 1 \\ -\alpha_0 & -\alpha_1 & -\alpha_2 & \cdot & \cdot & -\alpha_{n-2} & -\alpha_{n-1} \end{bmatrix}, \quad \mathbf{b} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix}$$

$$\mathbf{c}^T = [\rho_0 \ \rho_1 \ \rho_2 \ \cdot \ \cdot \ \rho_{n-1}]$$

(V.14)

gir

$$\frac{y}{u}(s) = h(s) = \frac{\rho_{n-1}s^{n-1} + \dots + \rho_1 s + \rho_0}{s^n + \alpha_{n-1}s^{n-1} + \dots + \alpha_1 s + \alpha_0}$$

$$x[\text{dB}] = 20\log_{10}(x) \quad (\text{V.15})$$